ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δεύτερο τμήμα)

της 4ης Δεκεμβρίου 2008 *

Στην υπόθεση C-151/07,

με αντικείμενο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, που υπέβαλε το Συμβούλιο της Επικρατείας (Ελλάδα) με απόφαση της 13ης Μαρτίου 2007, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 19 Μαρτίου 2007, στο πλαίσιο της δίκης

Θεολόγος-Γρηγόριος Χατζηθανάσης

κατά

Υπουργού Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης,

Οργανισμού Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΟΕΕΚ),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα),

συγκείμενο από τους C. W. A. Timmermans, πρόεδρο τμήματος, J.-C. Bonichot, K. Schiemann (εισηγητή), J. Makarczyk και P. Kūris, δικαστές,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ελληνική.

γενικός εισαγγελέας: Y. Bot
γραμματέας: L. Hewlett, κύρια υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 10ης Ιανουαρίου 2008,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— η Ελληνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την Ε. Σκανδάλου,

— η Αυστριακή Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την C. Pesendorfer,

— η Σλοβακική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον J. Čorba,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους Γ. Ζαββό και H. Støvlbæk,

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση έκδοσης προδικαστικής απόφασης αφορά την ερμηνεία των άρθρων 1, στοιχείο α΄, 3 και 4 της οδηγίας 92/51/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 18ης Ιουνίου 1992, σχετικά με ένα δεύτερο γενικό σύστημα αναγνώρισης της επαγγελματικής εκπαίδευσης, το οποίο συμπληρώνει την οδηγία 89/48/ΕΟΚ (ΕΕ L 209, σ. 25), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2001/19/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 14ης Μαΐου 2001 (ΕΕ L 206, σ. 1, στο εξής: οδηγία 92/51). Η αίτηση αυτή αφορά το ζήτημα αν επιτρέπεται η επίκληση των διατάξεων αυτών με σκοπό να υποχρεωθεί ένα κράτος μέλος να αναγνωρίσει διπλώματα που έχουν απονεμηθεί από τις αρχές άλλου κράτους μέλους κατόπιν σπουδών που έχουν πραγματοποιηθεί εντός του εδάφους του πρώτου κράτους μέλους.

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ του Θ.-Γ. Χατζηθανάση αφενός και του Υπουργού Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης (πρώην Υπουργού Υγείας και Πρόνοιας) και του Οργανισμού Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (στο εξής: ΟΕΕΚ) αφετέρου, αντικείμενο της οποίας είναι η απόρριψη από το Συμβούλιο Επαγγελματικής Αναγνώρισης Τίτλων Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (στο εξής: ΣΕΑΤΕΚ) της αίτησης του Θ.-Γ. Χατζηθανάση να του χορηγηθεί άδεια άσκησης του επαγγέλματος του οπτικού στην Ελλάδα.

3 Ο Θ.-Γ. Χατζηθανάσης υπέβαλε την αίτησή του βάσει του διπλώματος οπτικού που είχε λάβει από το Περιφερειακό Ινστιτούτο Σπουδών Οπτικής και Οπτομετρίας του Vinci (Ιταλία), το οποίο αφορά επίσης η υπόθεση C-84/07, Επιτροπή κατά Ελλάδας, η απόφαση επί της οποίας δημοσιεύεται σήμερα. Το βασικό νομικό ζήτημα που τίθεται στην υπό εξέταση υπόθεση είναι άλλωστε αντίστοιχο με το ζήτημα που τέθηκε στην

υπόθεση C-274/05, Επιτροπή κατά Ελλάδας, η απόφαση επί της οποίας εκδόθηκε στις 23 Οκτωβρίου 2008 (Συλλογή 2008, σ. I-7969), σε σχέση με την οδηγία 89/48/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1988, σχετικά με ένα γενικό σύστημα αναγνώρισης των διπλωμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που πιστοποιούν επαγγελματική εκπαίδευση ελάχιστης διάρκειας τριών ετών (ΕΕ 1989, L 19, σ. 16), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2001/19 (στο εξής: οδηγία 89/48).

Το νομικό πλαίσιο

Η κοινοτική νομοθεσία

4 Η οδηγία 92/51 καθιερώνει ένα γενικό συμπληρωματικό σύστημα αναγνώρισης της επαγγελματικής εκπαίδευσης που καλύπτει τα επίπεδα εκπαίδευσης που δεν καλύπτονταν από το αρχικό γενικό σύστημα που τέθηκε σε εφαρμογή με την οδηγία 89/48, της οποίας η εφαρμογή περιορίζεται στην ανώτατη εκπαίδευση. Η οδηγία 92/51 αφορά, κατ' ουσία, τα προσόντα που αποκτώνται κατόπιν της περάτωσης εκπαιδευτικού κύκλου διάρκειας ενός έως τριών ετών, ενώ η οδηγία 89/48 αφορά τα προσόντα για τα οποία απαιτούνται σπουδές τριών τουλάχιστον ετών.

5 Κατά την πέμπτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 92/51, το συμπληρωματικό αυτό γενικό σύστημα βασίζεται στις ίδιες αρχές και περιλαμβάνει, τηρουμένων των αναλογιών, τους ίδιους κανόνες με το αρχικό γενικό σύστημα.

6 Το άρθρο 1, στοιχείο α΄, της οδηγίας 92/51 ορίζει τα εξής:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, νοείται:

α) ως "*δίπλωμα*": οποιοσδήποτε τίτλος εκπαίδευσης ή οποιοδήποτε σύνολο τέτοιων τίτλων:

— που έχει χορηγηθεί από αρμόδια αρχή κράτους μέλους, η οποία έχει οριστεί σύμφωνα με τις νομοθετικές, κανονιστικές ή διοικητικές διατάξεις του εν λόγω κράτους μέλους,

— από τον οποίο προκύπτει ότι ο κάτοχός του παρακολούθησε επιτυχώς:

i) είτε κύκλο μεταδευτεροβάθμιων σπουδών, εκτός από τον αναφερόμενο στο άρθρο 1, στοιχείο α΄, της οδηγίας 89/48/ΕΟΚ, διάρκειας τουλάχιστον ενός έτους ή ισοδύναμης διάρκειας μερικής παρακολούθησης, προϋπόθεση πρόσβασης στον οποίο αποτελεί, κατά κανόνα, μεταξύ άλλων, η ολοκλήρωση του κύκλου δευτεροβάθμιων σπουδών που απαιτείται για την πρόσβαση στην πανεπιστημιακή ή άλλη τριτοβάθμια εκπαίδευση, καθώς και [την] επαγγελματική εκπαίδευση που τυχόν απαιτείται επιπλέον αυτού του κύκλου σπουδών μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης,

ii) είτε έναν από τους κύκλους εκπαίδευσης του παραρτήματος Γ

και

— από τον οποίο προκύπτει ότι ο κάτοχός του διαθέτει τα απαιτούμενα επαγγελματικά προσόντα για την πρόσβαση σε επάγγελμα που είναι νομοθετικά κατοχυρωμένο στο εν λόγω κράτος μέλος ή για την άσκηση του επαγγέλματος αυτού,

εφόσον η εκπαίδευση που πιστοποιείται από τον εν λόγω τίτλο έχει πραγματοποιηθεί κατά το μεγαλύτερό της μέρος στην Κοινότητα, ή εκτός Κοινότητας, σε εκπαιδευτικά ιδρύματα που παρέχουν εκπαίδευση σύμφωνα με τις νομοθετικές, κανονιστικές ή διοικητικές διατάξεις ενός κράτους μέλους ή εφόσον ο κάτοχός του έχει τριετή επαγγελματική πείρα που βεβαιούται από το κράτος μέλος το οποίο έχει αναγνωρίσει έναν εξωκοινοτικό τίτλο εκπαίδευσης.

Εξομοιώνεται προς δίπλωμα, κατά την έννοια του πρώτου εδαφίου, οποιοσδήποτε τίτλος εκπαίδευσης ή οποιοδήποτε σύνολο τέτοιων τίτλων έχει χορηγηθεί από αρμόδια αρχή σε κράτος μέλος, εφόσον πιστοποιεί εκπαίδευση που έχει πραγματοποιηθεί εντός της Κοινότητας και αναγνωρίζεται από αρμόδια αρχή του εν λόγω κράτους μέλους ως ισοτίμου επιπέδου και εφόσον παρέχει τα ίδια δικαιώματα πρόσβασης σε νομοθετικά κατοχυρωμένο επάγγελμα ή άσκησής του.»

7 Το παράρτημα Γ της οδηγίας 92/51, το οποίο περιλαμβάνει τον κατάλογο των εκπαιδεύσεων ειδικής διάρθρωσης που αναφέρονται στο άρθρο 1, στοιχείο α΄, πρώτο εδάφιο, δεύτερη περίπτωση, σημείο ii, αναφέρει στο σημείο 1, που επιγράφεται «Παραϊατρικός και κοινωνικοπαιδαγωγικός τομέας», και συγκεκριμένα στη δεύτερη περίπτωση του κεφαλαίου που αφορά την Ιταλική Δημοκρατία, την εκπαίδευση των οπτικών («ottico»).

8 Το άρθρο 2, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 92/51 ορίζει τα εξής:

«Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται στους υπηκόους κράτους μέλους οι οποίοι επιθυμούν να ασκήσουν, ως ελεύθεροι επαγγελματίες ή μισθωτοί, νομοθετικά κατοχυρωμένο επάγγελμα σε κράτος μέλος υποδοχής.»

9 Το άρθρο 3 της οδηγίας 92/51 επιβάλλει γενική υποχρέωση αναγνώρισης των διπλωμάτων που έχουν χορηγηθεί από τις αρμόδιες αρχές άλλων κρατών μελών. Ορίζει ότι το κράτος μέλος υποδοχής που επιβάλλει συγκεκριμένες προϋποθέσεις για την πρόσβαση σε ένα νομοθετικά κατοχυρωμένο επάγγελμα δεν μπορεί να αρνείται σε υπήκοο κράτους μέλους την πρόσβαση στο επάγγελμα αυτό λόγω έλλειψης προσόντων, ιδίως αν ο αιτών κατέχει δίπλωμα το οποίο επιβάλλεται από άλλο κράτος μέλος για την πρόσβαση στο εν λόγω επάγγελμα στο έδαφός του.

10 Το άρθρο 4 της οδηγίας 92/51 λαμβάνει υπόψη το γεγονός ότι μεταξύ των διαφόρων κρατών μελών ενδέχεται να υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ της εκπαίδευσης που απαιτείται για την πρόσβαση στο ίδιο νομοθετικά κατοχυρωμένο επάγγελμα. Η διάταξη αυτή επιτρέπει στο κράτος μέλος υποδοχής να απαιτεί από τον αιτούντα να αποδείξει ότι διαθέτει επαγγελματική πείρα ορισμένης διάρκειας ή να υποβληθεί σε «αντισταθμιστικά μέτρα», δηλαδή να πραγματοποιήσει πρακτική άσκηση προσαρμογής ή να υποβληθεί σε δοκιμασία επάρκειας, εφόσον υπάρχει ουσιαστική διαφορά, από άποψη διάρκειας ή περιεχομένου, μεταξύ της εκπαίδευσης που έλαβε ο αιτών και εκείνης που απαιτεί το κράτος μέλος υποδοχής.

Η εθνική νομοθεσία

11 Στην Ελληνική Δημοκρατία η ανώτατη εκπαίδευση παρέχεται, σύμφωνα με το άρθρο 16 του Συντάγματός της, αποκλειστικά από ιδρύματα που αποτελούν νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου.

12 Σύμφωνα με το Συμβούλιο της Επικρατείας, από τη διάταξη αυτή δεν συνάγεται εντούτοις ότι επιβάλλεται η παροχή της παιδείας αποκλειστικώς από το κράτος. Το Σύνταγμα δεν κατοχυρώνει μεν ατομικό δικαίωμα των ιδιωτών να ιδρύουν επαγγελματικά εκπαιδευτήρια, αλλά ούτε τους απαγορεύει την ίδρυση τέτοιων εκπαιδευτηρίων. Η ρύθμιση, επομένως, του ζητήματος της ίδρυσης εκπαιδευτηρίων της κατηγορίας αυτής από ιδιώτες έχει ανατεθεί, με το Σύνταγμα, στον κοινό νομοθέτη, ο οποίος έχει την ευχέρεια να επιτρέπει ή να απαγορεύει την ίδρυση και λειτουργία τους.

13 Υπάρχουν επίσης ιδιωτικά «εργαστήρια ελευθέρων σπουδών», των οποίων η ίδρυση και η λειτουργία διέπονται από το νομοθετικό διάταγμα 9/1935, της 9ης Οκτωβρίου 1935, «Περί τροποποιήσεως και συμπληρώσεως των κειμένων περί επαγγελματικής εκπαιδεύσεως διατάξεων» (*ΦΕΚ* Α΄ 451/1935), και από τον νόμο 1966/1991, «Μεταγραφές φοιτητών Α.Ε.Ι., σπουδαστών Τ.Ε.Ι. και άλλες διατάξεις» (*ΦΕΚ* Α΄ 147/26.9.1991). Τα εν λόγω ιδρύματα δεν αποτελούν, κατά την ελληνική νομοθεσία, εκπαιδευτικά ιδρύματα και δεν παρέχουν αναγνωρισμένη επαγγελματική εκπαίδευση οποιουδήποτε επιπέδου. Παρέχουν στους σπουδαστές τους τη δυνατότητα να πραγματοποιούν σπουδές, μετά την περάτωση των οποίων χορηγείται βεβαίωση χωρίς καμία επίσημη ισχύ.

14 Στην Ελλάδα το επάγγελμα του οπτικού είναι νομοθετικά κατοχυρωμένο. Η πρόσβαση στο επάγγελμα αυτό, σύμφωνα με τις διατάξεις του προεδρικού διατάγματος 83/1989, το οποίο αφορά τα «Επαγγελματικά δικαιώματα πτυχιούχων των τμημάτων: […] ε) Οπτικής, της Σχολής Επαγγελμάτων Υγείας και Πρόνοιας των Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (Τ.Ε.Ι.)» (*ΦΕΚ* Α΄ 37/7.2.1989), και με τις διατάξεις του νόμου 971/1979, «περί ασκήσεως του επαγγέλματος του οπτικού και των καταστημάτων οπτικών ειδών» (*ΦΕΚ* Α΄ 223/22.9.1979), προϋποθέτει την κατοχή πτυχίου του Τμήματος «Οπτικής» Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος, δηλαδή διπλώματος όπως ορίζεται στην οδηγία 89/48.

15 Το προεδρικό διάταγμα 231/1998, «Δεύτερο γενικό σύστημα αναγνώρισης της επαγγελματικής εκπαίδευσης» (*ΦΕΚ* Α΄ 178/29.7.1998), αποσκοπεί στη μεταφορά της οδηγίας 92/51 στην ελληνική έννομη τάξη.

16 Σύμφωνα με το άρθρο 13 του προεδρικού αυτού διατάγματος, αρμόδια αρχή για να δέχεται τις αιτήσεις των ενδιαφερομένων και να εκδίδει τις αποφάσεις αναγνώρισης της επαγγελματικής εκπαίδευσης είναι το κατά περίπτωση αρμόδιο υπουργείο για τη χορήγηση της άδειας άσκησης ενός νομοθετικά κατοχυρωμένου επαγγέλματος

17 Το άρθρο 14, παράγραφος 1, του εν λόγω προεδρικού διατάγματος προβλέπει τη σύσταση του ΣΕΑΤΕΚ εντός του ΟΕΕΚ. Έργο του ΣΕΑΤΕΚ είναι η εξέταση του φακέλου του ενδιαφερομένου κατόπιν εισήγησης του αρμόδιου καθ' ύλην υπουργείου και η υποβολή στο υπουργείο αυτό γνώμης σχετικής με τη συνδρομή των προϋποθέσεων επαγγελματικής αναγνώρισης. Η γνώμη αυτή δεσμεύει το αρμόδιο υπουργείο για την έκδοση άδειας άσκησης νομοθετικά κατοχυρωμένου επαγγέλματος.

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

18 Ο Θ.-Γ. Χατζηθανάσης πραγματοποίησε, κατά τα ακαδημαϊκά έτη 1997/1998 και 1998/1999, διετή κύκλο σπουδών οπτικής και έλαβε δίπλωμα από το Περιφερειακό Ινστιτούτο Σπουδών Οπτικής και Οπτομετρίας, του οποίου η έδρα είναι στο Vinci. Το δίπλωμα αυτό του επιτρέπει να ασκεί το επάγγελμα του οπτικού στην Ιταλία.

19 Κατά το ακαδημαϊκό έτος 1999/2000 ο Θ.-Γ. Χατζηθανάσης παρακολούθησε επίσης μονοετή κύκλο σπουδών οπτομετρίας και έλαβε το σχετικό δίπλωμα από το ίδιο εκπαιδευτικό ίδρυμα.

20 Ο Θ.-Γ. Χατζηθανάσης δεν ολοκλήρωσε αυτούς τους δύο κύκλους σπουδών στην έδρα του Περιφερειακού Ινστιτούτου Σπουδών Οπτικής και Οπτομετρίας στο Vinci, στην Ιταλία, αλλά στην Ελλάδα, στο εργαστήριο ελευθέρων σπουδών Οπτομετρική ΑΕ, στη Μεταμόρφωση Αττικής.

21 Ο ενδιαφερόμενος μετέβη πάντως στην έδρα του ιταλικού εκπαιδευτικού ιδρύματος, όπου παρακολούθησε κύκλο σπουδών εμβάθυνσης, διάρκειας 300 ωρών, και έλαβε μέρος στις εξετάσεις για την απόκτηση της προαναφερθείσας άδειας άσκησης του επαγγέλματος του οπτικού.

22 Ο Θ.-Γ. Χατζηθανάσης δεν άσκησε το επάγγελμα του οπτικού στην Ιταλία. Επειδή θέλησε να ασκήσει το επάγγελμα αυτό στην Ελλάδα, υπέβαλε αίτηση στο Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας στις 22 Φεβρουαρίου 2002 για την αναγνώριση της ισοτιμίας του ιταλικού διπλώματος οπτικού του οποίου ήταν κάτοχος.

23 Η εισήγηση που κατάρτισε το υπουργείο πρότεινε να γίνει δεκτή η αίτηση του Θ.-Γ. Χατζηθανάση, με την επιφύλαξη της επιβολής αντισταθμιστικών μέτρων λόγω των ουσιαστικών διαφορών που υπάρχουν στην εκπαίδευση του οπτικού μεταξύ Ελλάδας και Ιταλίας. Ακολούθως, το εν λόγω υπουργείο διαβίβασε την εισήγησή του, με τον φάκελο της αίτησης του Θ.-Γ. Χατζηθανάση, στον ΟΕΕΚ.

24 Στον ΟΕΕΚ, το ΣΕΑΤΕΚ εξέδωσε στις 23 Απριλίου 2003 την υπ' αριθ. 16 απόφαση, με την οποία απέρριψε την αίτηση του Θ.-Γ. Χατζηθανάση. Ως αιτιολογία της απόρριψης παρατέθηκε, κατ' ουσία, ότι το δίπλωμα που επιθυμεί να χρησιμοποιήσει ο ενδιαφερόμενος χορηγήθηκε κατόπιν σπουδών που πραγματοποιήθηκαν, κατά το μεγαλύτερο μέρος τους, σε εργαστήριο ελευθέρων σπουδών που εδρεύει στην Ελλάδα και δεν αναγνωρίζεται ως εκπαιδευτικό ίδρυμα από την ελληνική νομοθεσία.

25 Με αίτηση ακύρωσης που υπέβαλε στις 5 Φεβρουαρίου 2004 ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, ο Θ.-Γ. Χατζηθανάσης ζήτησε την ακύρωση της απόφασης αυτής του ΣΕΑΤΕΚ.

26 Κατά την πλειοψηφήσασα γνώμη των μελών του Συμβουλίου της Επικρατείας, εν προκειμένω πληρούνται οι προϋποθέσεις της οδηγίας 92/51 για την αναγνώριση των διπλωμάτων και το ΣΕΑΤΕΚ κακώς απέρριψε την αίτηση του Θ.-Γ. Χατζηθανάση, ενώ μπορούσε να επιβάλει αντισταθμιστικά μέτρα.

27 Αντίθετα, κατά τη μειοψηφήσασα γνώμη, πρώτον, είναι αμφίβολο κατά πόσον το δίπλωμα του Θ.-Γ. Χατζηθανάση μπορεί να θεωρηθεί «δίπλωμα» κατά την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο α΄, της οδηγίας 92/51 και, δεύτερον, αφού σύμφωνα με τα άρθρα 149 ΕΚ και 150 ΕΚ το περιεχόμενο της διδασκαλίας και η οργάνωση του εκπαιδευτικού συστήματος καθώς και το περιεχόμενο και η οργάνωση της επαγγελματικής εκπαίδευσης εμπίπτουν αποκλειστικά στην αρμοδιότητα των κρατών μελών, η Ελληνική Δημοκρατία δεν υποχρεούται να αναγνωρίζει τα πιστοποιητικά σπουδών που χορηγούνται μετά το πέρας των σπουδών σε εργαστήρια ελευθέρων σπουδών, τα οποία δεν αναγνωρίζονται επισήμως.

28 Υπό τις συνθήκες αυτές το Συμβούλιο της Επικρατείας αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Όταν υπήκοος κράτους μέλους, επικαλούμενος τίτλο που εμπίπτει, κατ' αυτόν, στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 92/51 […], ζητεί από τις αρμόδιες αρχές του κράτους μέλους υποδοχής να του επιτραπεί η πρόσβαση σε επάγγελμα νομοθετικώς κατοχυρωμένο στο κράτος μέλος υποδοχής ή η άσκηση του επαγγέλματος τούτου, οι αρχές αυτές έχουν, κατά την έννοια των διατάξεων των άρθρων 1, 2, 3 και 4 της [εν λόγω οδηγίας], ερμηνευομένων υπό το φως των άρθρων 149 [ΕΚ] και 150 [ΕΚ], τη δυνατότητα να απορρίψουν το αίτημα του ενδιαφερομένου (και να αποκλείσουν, έτσι, παντελώς την πρόσβασή του στο ανωτέρω επάγγελμα ή την άσκησή του στο κράτος μέλος υποδοχής), εκ μόνου του λόγου ότι ο επίμαχος τίτλος έχει μεν χορηγηθεί από αρχή του κράτους μέλους προελεύσεως, αλλά κατόπιν σπουδών, το μεγαλύτερο τμήμα των οποίων πραγματοποιήθηκε στο κράτος μέλος υποδοχής και σε φορέα, ο οποίος λειτουργεί μεν ελευθέρως στο κράτος μέλος υποδοχής, δεν αναγνωρίζεται, όμως, ως εκπαιδευτικό ίδρυμα στο κράτος τούτο, δυνάμει σχετικής γενικής διατάξεως της νομοθεσίας του;»

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

29 Το αιτούν δικαστήριο θέτει κατ' ουσία, με το ερώτημά του, το ζήτημα αν οι αρμόδιες αρχές του κράτους μέλους υποδοχής υποχρεούνται, κατά το άρθρο 3 της οδηγίας 92/51, να αναγνωρίζουν, με την επιφύλαξη του άρθρου 4 της οδηγίας αυτής, το δίπλωμα που έχει χορηγηθεί από αρμόδια αρχή άλλου κράτους μέλους και πιστοποιεί την ολοκλήρωση σπουδών που έχουν πραγματοποιηθεί, εν όλω ή εν μέρει, σε φορέα εγκατεστημένο στο κράτος μέλος υποδοχής ο οποίος, δυνάμει της νομοθεσίας του τελευταίου αυτού κράτους μέλους, δεν αναγνωρίζεται ως εκπαιδευτικό ίδρυμα.

30 Στο σημείο αυτό επισημαίνεται ότι, σχετικά με την οδηγία 89/48, το Δικαστήριο έχει αποφανθεί αφενός ότι η οδηγία αυτή δεν προβλέπει περιορισμούς όσον αφορά το κράτος μέλος εντός του οποίου ο αιτών πρέπει να έχει αποκτήσει τα επαγγελματικά του προσόντα και αφετέρου ότι εναπόκειται αποκλειστικά στις αρμόδιες αρχές οι οποίες χορηγούν τα διπλώματα που παρέχουν πρόσβαση στα νομικώς κατοχυρωμένα επαγγέλματα να ελέγχουν, βάσει των κανόνων που διέπουν το σύστημά τους επαγγελματικής εκπαίδευσης, αν πληρούνται οι απαιτούμενες προϋποθέσεις για τη χορήγηση των διπλωμάτων αυτών, μεταξύ των οποίων καταλέγονται οι προϋποθέσεις οι σχετικές με το εκπαιδευτικό ίδρυμα στο οποίο σπούδασε ο κάτοχος του διπλώματος (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση της 23ης Οκτωβρίου 2008, Επιτροπή κατά Ελλάδας, σκέψεις 28, 31 και 32).

31 Από τη νομολογία προκύπτει επίσης ότι η ερμηνεία αυτή δεν θέτει υπό αμφισβήτηση την αρμοδιότητα της Ελληνικής Δημοκρατίας όσον αφορά το περιεχόμενο της διδασκαλίας και την οργάνωση του εκπαιδευτικού συστήματος, αφού το επίμαχο δίπλωμα δεν εντάσσεται, από την άποψη της οδηγίας 89/48, στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, αλλά στο εκπαιδευτικό σύστημα του κράτους μέλους από το οποίο εξαρτάται η αρμόδια αρχή που έχει χορηγήσει το δίπλωμα αυτό. Κατά συνέπεια, στην τελευταία αυτή αρχή εναπόκειται να διασφαλίζει την ποιότητα της σχετικής εκπαίδευσης (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση της 23ης Οκτωβρίου 2008, Επιτροπή κατά Ελλάδας, σκέψεις 36 και 40).

32 Το Δικαστήριο έχει επίσης δεχτεί ότι το γεγονός ότι ο υπήκοος κράτους μέλους που επιθυμεί να ασκήσει νομοθετικά κατοχυρωμένο επάγγελμα επιλέγει να αρχίσει να το ασκεί στο κράτος μέλος της προτίμησής του δεν συνιστά αυτό καθαυτό κατάχρηση του γενικού συστήματος αναγνώρισης που θεσπίζει η οδηγία 89/48 και ότι το δικαίωμα των υπηκόων κράτους μέλους να επιλέγουν το κράτος μέλος εντός του οποίου επιθυμούν να αποκτήσουν τα επαγγελματικά προσόντα τους είναι συμφυές με την άσκηση, σε μια ενιαία αγορά, των θεμελιωδών ελευθεριών που διασφαλίζει η Συνθήκη ΕΚ (βλ. απόφαση της 23ης Οκτωβρίου 2008, C-286/06, Επιτροπή κατά Ισπανίας, Συλλογή 2008, σ. I-8025, σκέψη 72).

33 Δεδομένου ότι οι σχετικές διατάξεις της οδηγίας 92/51 ταυτίζονται κατ' ουσία με τις διατάξεις της οδηγίας 89/48 και δεδομένου ότι, σύμφωνα με την πέμπτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 92/51, το συμπληρωματικό σύστημα που θεσπίζει η οδηγία αυτή βασίζεται ρητώς στις ίδιες αρχές και περιλαμβάνει, τηρουμένων των αναλογιών, τους ίδιους κανόνες με το αρχικό γενικό σύστημα που θεσπίστηκε με την οδηγία 89/48, η ίδια συλλογιστική πρέπει να γίνει δεκτή και για την οδηγία 92/51.

34 Κατόπιν όλων των παραπάνω σκέψεων, στο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι τα άρθρα 1, στοιχείο α΄, 3 και 4 της οδηγίας 92/51 έχουν την έννοια ότι οι αρμόδιες αρχές του κράτους μέλους υποδοχής υποχρεούνται, κατά το άρθρο 3 της οδηγίας αυτής, να αναγνωρίζουν, με την επιφύλαξη του άρθρου 4 της ίδιας αυτής οδηγίας, το δίπλωμα που έχει χορηγηθεί από αρμόδια αρχή άλλου κράτους μέλους και πιστοποιεί την ολοκλήρωση σπουδών που έχουν πραγματοποιηθεί, εν όλω ή εν μέρει, σε φορέα εγκατεστημένο στο κράτος μέλος υποδοχής ο οποίος, δυνάμει της νομοθεσίας του τελευταίου αυτού κράτους μέλους, δεν αναγνωρίζεται ως εκπαιδευτικό ίδρυμα.

Επί των δικαστικών εξόδων

35 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (δεύτερο τμήμα) αποφαίνεται:

Τα άρθρα 1, στοιχείο α΄, 3 και 4 της οδηγίας 92/51/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 18ης Ιουνίου 1992, σχετικά με ένα δεύτερο γενικό σύστημα αναγνώρισης της επαγγελματικής εκπαίδευσης, το οποίο συμπληρώνει την οδηγία 89/48/ΕΟΚ, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2001/19/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 14ης Μαΐου 2001, έχουν την έννοια ότι οι αρμόδιες αρχές του κράτους μέλους υποδοχής υποχρεούνται, κατά το άρθρο 3 της εν λόγω οδηγίας, να αναγνωρίζουν, με την επιφύλαξη του άρθρου 4 της ίδιας αυτής οδηγίας, το δίπλωμα που έχει χορηγηθεί από αρμόδια αρχή άλλου κράτους μέλους και πιστοποιεί την ολοκλήρωση σπουδών που έχουν πραγματοποιηθεί, εν όλω ή εν μέρει, σε φορέα εγκατεστημένο στο κράτος μέλος υποδοχής ο οποίος, δυνάμει της νομοθεσίας του τελευταίου αυτού κράτους μέλους, δεν αναγνωρίζεται ως εκπαιδευτικό ίδρυμα.

(υπογραφές)